

Phẩm 201: BỐN MƯƠI BỐN TRÍ

Hỏi: Trong kinh nói bốn mươi bốn trí là lão tử trí, lão tử tập trí, lão tử diệt trí, lão tử diệt đạo trí, sinh, hữu, thủ, ái, thọ, xúc, lục nhập, danh sắc, thức, hành cũng như vậy. Vì sao nói vậy?

Đáp: Niết-bàn là pháp báu chân thật, nên dùng nhiều môn để vào. Có dùng môn năm ấm để vào, hoặc quán giới, nhập, nhân duyên và các đế. Những môn như vậy đều đến Niết-bàn. Làm sao biết được? Trong kinh dạy: “Vua ở trong thành, có hai sứ giả đến, do mỗi người vào mỗi cửa, đến rồi yết kiến nhà vua và tâu bày sự thật, tâu xong lui ra, các cửa khác cũng vậy”. Trong đây, vua dụ cho hành giả. Các cửa là quán các ấm, giới, nhập, hai sứ là như chỉ và quán. Người tâu bày sự thật là thông tỏ “không”. Các sứ giả này tuy từ các cửa vào nhưng đều đến một chỗ. Như vậy, tuy quán, ấm, giới, nhập các môn phương tiện mà đều cùng vào Niết-bàn. Như La-hầu-la nói: Khi ở riêng nơi vắng lặng, suy nghĩ về pháp, biết pháp như thế đều tùy thuận về tán thán Niết-bàn. Đức Phật ở trong pháp tán thán này nói: “Pháp này thường dập tắt các lửa phiền não nên gọi là diệt, có khả năng khiến cho các hành giả tâm được an ổn nên gọi là an ổn, có khả năng làm cho hành giả đạt đến Chánh biến tri nên gọi là đến. Các nghĩa như vậy đều tán thán Niết-bàn. Lại phạm hạnh gọi là tám Thánh đạo, trong tám Thánh đạo chánh trí là trên hết. Quả vị của chánh trí này được gọi là Niết-bàn. Những điều Đức Phật thuyết giảng đều vì Niết-bàn. Nên biết các môn năm ấm đều đến Niết-bàn.

Hỏi: Có Luận sư nói: “Lão tử trí gọi là khổ trí”. Việc này là thế nào?

Đáp: Chẳng phải vậy. Vì sao? Vì trong đó không nói hành khổ nên chẳng phải khổ trí.

Hỏi: Vậy thì trí nào?

Đáp: Đấy gọi là lão tử tánh trí.

Hỏi: Cũng nói biết lão tử tập, lão tử diệt, lão tử diệt đạo, cho nên biết khổ trí?

Đáp: Đây là môn nhân duyên, chẳng phải là môn đệ nhất nghĩa đế. Vì thế, trong ấy không nên nói hành khổ, nên nói tập v.v... để thuận với nhau.

Hỏi: Trong ấy sao không nói các trí biết “vị” “lỗi” “xuất ly”?

Đáp: Nghĩa này đều thâm nhiếp, chỉ do người kết tập kinh, tóm lược không nói.

Phẩm 202: BẢY MƯỜI BẢY TRÍ

Hỏi: Trong kinh nói: “Bảy mươi bảy trí là sinh duyên lão tử, không xa lìa sinh mà có lão tử. Trong đời quá khứ, vị lai cũng như vậy”, là trí pháp trụ quán pháp hữu vi vô thường, sinh khởi từ nhân duyên sinh, tướng tận, tướng hoại, tướng ly, tướng diệt cũng quán như vậy. Cho đến vô minh duyên hành cũng quán như thế. Vì sao trong ấy không nói tánh của lão tử và diệt đạo?

Đáp: Vì người lợi trí nên nói như vậy. Chỉ mở cửa là có thể biết, pháp khác cũng vậy. Lại ngoại đạo phần nhiều trong pháp nhân duyên nói lầm rằng: “Vạn vật ở thế gian nhờ vào tánh thế gian”. Cho nên, ở đây Đức Phật chỉ nói nhân duyên.

Hỏi: Đã nói sanh duyên lão tử, vì sao lại nói không xa lìa?

Đáp: Vì nhất định, nên trong các pháp có nhân bất định. Như bố thí là nhân của giàu có, cũng nhờ trì giới mà được giàu sang. Như nói trì giới được sinh lên cõi trời. Hoặc có người nghĩ lão tử nhân nơi sinh, hoặc không nhân nơi sinh, nên phải nói quyết định.

Hỏi: Vì sao trong đời quá khứ vị lai lại phải nói quyết định?

Đáp: Đời hiện tại với đời quá khứ, có tướng khác nhau. Nghĩa là chúng sinh đời quá khứ mạng sống dài vô lượng, uy lực đồng với chư thiên. Những điều như vậy, sợ người cho rằng thọ mạng khác với lão tử, nhân duyên cũng phải khác. Cho nên cần phải nói quyết định, đời vị lai cũng vậy. Sáu loại này gọi là pháp trụ trí, tên khác gọi là trí Niết-bàn. Có khả năng làm cho lão tử nối tiếp liên tục, nên nói pháp hữu vi vô thường sinh khởi, do các duyên sinh. Tướng tận, tướng hoại chính là hành vô thường. Tướng ly tức là hành khổ. Tướng diệt chính là hành “không”, vô ngã. Vì sao? Vì trong đây tánh của sắc diệt, tánh của thọ, tưởng, hành, thức diệt. Đây gọi là ba loại quán nghĩa. Như trong kinh nói: “Tỳ-kheo có bảy chỗ phương tiện, ba quán nghĩa, mau chóng hết phiền não”. Tất cả đều là trí Niết-bàn. Như vậy các nhân duyên trí có trăm ngàn vô lượng. Đó là nhân trí v.v.... Như trong kinh dạy: “Mất duyên nghiệp, nghiệp duyên ái, ái duyên vô minh, vô minh duyên tà niệm, tà niệm duyên nhãn sắc, các lậu duyên tà niệm, các thức ăn duyên ái, năm dục duyên đoàn thực v.v... Địa ngục mạng sống ngắn duyên sát sinh v.v...”. Hoặc nay khổ, trước khổ đều duyên vọng tưởng, vọng tưởng duyên sự thương ghét của thân tâm, thương ghét duyên tham dục, tham dục duyên tà tư duy. Như thế các trí nhân duyên vô lượng vô biên, phải nên biết.